

Javaslat a „Tiszavirágzás a Körösön” települési értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Gera Krisztián

.....

Gyomaendrőd, 2020. február 13.

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: Gera Krisztián

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Gera Krisztián

Levelezési cím: 5500 Gyomaendrőd, Erzsébet liget 2.

Telefonszám: 30/629-2066

E-mail cím: gerakrisztian@gmail.com

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: „Tiszavirágzás a Körösön”

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

agrár- és élelmiszergazdaság	egészség és életmód	épített környezet
ipari és műszaki megoldások	kulturális örökség	sport
<u>természeti környezet</u>	turizmus és vendéglátás	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: A Tisza és mellékfolyóinak szakaszain (pl. Hármaskörös)

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

települési tájegységi megyei külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

Tiszavirág (*Palingenia longicauda*) bemutatása:

Az egykor Európa szerte elterjedt faj napjainkra a kontinens legnagyobb részéről eltűnt. Hazánkban, nagy tömegben már csak a Tiszában és mellékfolyóiban él. Mind a Tisza, mind a Körös ökológiai rendszerének fontos kulcsfaja. Magyarországon a tiszavirág 1993 óta védett, az élőhelyére és minden alakjára (lárva, szubimágó, imágó, kifejlett rovar, elpusztult kérésztetem) kiterjed a védelem. A Tiszavirág és a „tiszavirágzás” bekerült a hungarikumok közé, a Magyar Értéktár természeti környezet kategóriájának tételei közé választották.

E rövid életű, tömeges násztáncot járó rovarokról, a kérészekről, már az ókorban említést tesz Arisztotelész (Kr. e. 384-322), aki Ephemeronnak, egynapinak nevezte őket. Magyarországon Marsigli volt az első, aki megfigyelte a tiszavirágózást a Tiszán.

A tiszavirág (*Palingenia longicauda*) a legnagyobb európai kérész; 2,5-3,8 cm-es, a fehér farksertéivel 12 cm hosszú is lehet. Két pár szárnya egyenlő alkotású, hártvás, gyengén recézett, világos-barna színű. A nőstényeknek a hímekhez képest nagyobb szárnyuk és testük van, farksertéi rövidebbek, így gyorsabb repülésre képesek. Egy nőstény általában 7-8000 db petét rak a víz felszínére, melyek a fenékre süllyedve kezdik meg lárvaéletüket. A lárvák az agyagos aljzatba fúrják magukat és az iszap szerves korhadékával táplálkoznak. Az egyedfejlődésük 3 évig tart, s közben kb. 20-szor vedlenek. A lárvák növekedése a hőmérséklettől nagymértékben függ. Befejeződése váltja ki a rajzást, mely meleg, szélcsendes időben a legzavartalanabb.

A hímek az utolsó lárvastádiumot követően nehezebben repülő úgynevezett szubimágókká válnak, amelyek a partra repülnek és egy újabb vedlés után kezdik meg néhány órás vagy félnapos imágó életüket. A vedlés folyamata során az állat röpképtelen, így teljesen ki van szolgáltatva a rovarvő madaraknak. Az imágóvá átalakult, hosszú fartoldalékkal rendelkező hímek közvetlenül a víz felett repülve keresik a nőstényeket. A nőstények valamivel később jelennek meg, mint a hímek és levette lárvaöbrüket, egyből imágóvá alakulnak. Ezt követően csak párjuk keresésével törődnek, nem is táplálkoznak. A nőstények a lárvaöbről kibújva azonnal párzó képesek. A párzás után a nőivarú egyed a folyó felett repülve megkezdí a kompenzációs repülést. A folyó felett 5-10 méteres magasságban halad a folyásiránnyal szemben, majd távolabb leereszkedik a vízre, ahol lerakja a petéit. A peték lesüllyednek a mederfenékre, majd a kikelő lárvák befúrják magukat a meder falába, és a víz felé nyitott vájatban élnek a következő három évben, tíz-százezres egyszámú telepeken.

A rajzás általában szakaszokra osztható.

Előrajzás alkalmával csak százával repülnek az állatok. A leglátványosabb főrajzás során milliónyian repülnek a víz felett. A rajzás nyitányaként az agyagos partoldalban élő hároméves lárvák felemelkednek a víz felszínére. Feljutásukat a kültakarójuk alatt felhalmozódó gáz segíti. A vízfelszínen bújik elő a lárvaöbről a szárnyas rovar

Az utórajzáskor csak néhány tucatnyi állattal találkozhatunk. A tiszavirág rajzása az esti órákban kezdődik és körülbelül három órán át tart. A rajzás a késő délutáni, esti órákban, kb. 18-21 h között zajlik.

Ökológiai jelentősége:

A látványossága mellett ökológiai jelentősége is van. Számos hal-, madár- és békafaj táplálékául szolgálnak. De a hajdani parasztagdák is kihasználták a táplálékabőséget állataik takarmányozására. A tiszavirág lárva az aljzaton történő furkálással élőhelyet is teremt más mederfenéki élőlények számára.

Tiszavirágzás egyedisége Európában:

A tiszavirág az 1900-as évek első harmadában kihalt Nyugat-Európából, és Közép-Európában is jelentősen lecsökkent az állománya. Tömegesen mára csak főleg a Tiszában találkozhatunk vele, holott Skandinávia és a mediterrán területeket kivéve egész Európában közönséges fajnak számított. Egyszámának ilyen drasztikus lecsökkenésében szerepet játszott a klíma változása, de elsősorban

az antropológiai hatások okolhatóak, úgymint a folyószabályozások, meder átalakítások, folyópartok műanyag partvédelme, folyók szennyezése.

(Források:

- Andrikovics Sándor – Thomas J. Fink – Cser Balázs – Tiszavirág monográfia; Szolnok 1992
- Wikipédia)

Tiszavirágzás Gyomaendrődnél:

A Körös-Maros Nemzeti Park területei fontos jelentőségként szerepelteti a Hármas Körös és ártereinek Csárdaszállás és Szelevény közti szakaszát (érintve a gyomaendrődi részt is). A Körös folyó június elején-közepén érdekes eseménnyel lepi meg az erre látogatót. Ekkor látható ugyanis a Tiszavirágzás, amely az országban egyre ritkább. A Tiszavirágzás legjobban a vasúti és közúti hidak közötti területen figyelhető meg, a rajzás késő délután (17 óra) és naplemente közé esik, amely általában csak derült és szélcsendes időjárási körülmények mellett jelentkezik.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

A tiszavirág 1993 óta védett, az élőhelyére és minden alakjára (lárva, szubimágó, imágó, kifejlett rovar, elpusztult kérésztetem) kiterjed a védelem. A Tiszavirág és a „tiszavirágzás” bekerült a hungarikumok közé, a Magyar Értéktár természeti környezet kategóriájának tételei közé választották. A gyomaendrődi területen évente fellelhető tiszavirágzás jelentőségét jelzi, hogy sir David Attenborough egyetlen magyarországi forgatása alkalmával közel két hetet tartózkodott Gyomaendrődön, és Szentpéteri L. József biológus valamint a BBC televíziós társaság munkatársaival a Hármas-Körösön tanulmányozta a jelenséget.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

- Andrikovics Sándor – Thomas J. Fink – Cser Balázs – Tiszavirág monográfia; Szolnok 1992
- hu.wikipedia.org/wiki/Tiszavirágok

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

www.tiszaviragzas.hu

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat